



AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOLAK ve FİLİZER - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no.32578/96 VE 32579/96)

KARAR

STRAZBURG

8 Ocak 2004

Çolak ve Filiz-Türkiye Davasında,

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (3. Bölüm),

Sn. G. Ress, Başkan,

Sn. P. Kuris

Sn. B. Zupancic,

Sn. J. Hedigan,

Sn. M. Tsatsa-Nikolovska,

Sn. H.S.Greve, yargıçlar

Sn. F. Gölcüklü, ad hoc yargıç

ile Kısım Sekreteri Sn. V. Berger'in katılımı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Heyeti olarak toplanmış, 4 Aralık 2003 tarihinde yapılan gizli oturum sonucunda, aşağıdaki karara varmıştır.

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, Türk vatandaşları Abdullah Çolak ve Ömer Filizer'in ("başvuranlar") 28 Aralık 1995 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25.maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 32578/96 ve 32579/96)).
2. Başvurayı İstanbul'da faaliyet gösteren avukat M. İriz temsil etmiştir. Türk Hükümeti ise Mahkeme'deki yargılamaya yönelik herhangi bir Temsilci tayin etmemiştir.
3. Başvuranlar, polis tarafından göz altında tutulurken çeşitli kötü muamele türlerine maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir.
4. 30 Haziran 1997 tarihli bir kararla, Komisyon, başvuruları birleştirerek davalı Hükümete başvuranların kötü muamele iddialarıyla ilgili şikayetlerini bildirmiş, diğer şikayetlerini ise kabul edilemez bulmuştur. 11 No'lu Protokolün 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe girmesiyle (11 No.'lu Protokol m.5§2) başvurular Mahkeme'ye havale edilmiştir. Mahkeme'de Türkiye'yi temsil eden Sn. Yargıç Rıza Türmen davadan çekilmiştir (İçtüzük 28.madde). Bunun üzerine Hükümet Sn. Feyyaz Gölcüklü'yü Sn. Rıza Türmen'in yerine ad hoc yargıç olarak atamıştır (Sözleşme'nin 27§2 ve İçtüzüğün 29§1 maddeleri).
5. Başvuru, Mahkeme'nin Dördüncü Bölümüne verilmiş (İçtüzük, 52. madde, 1.fıkra) ve bu bölüm içinde davayı inceleyecek olan Daire (Sözleşme'nin 27 § 1 Maddesi), İçtüzüğün 26 § 1 maddesine uygun olarak teşekkül etmiştir.
6. 25 Mayıs 2000 tarihli bir kararla Mahkeme başvuruları kabul edilebilir bulmuştur.
7. 1 Kasım 2001 tarihinde Mahkeme Bölümlerin oluşumunu değiştirmiştir (İçtüzük m. 25§1) ve bu dava yeni oluşan Üçüncü Bölüme verilmiştir (İçtüzük m.52 § 1).
8. Gerek başvuranlar ve gerekse Hükümet esasa ilişkin görüşlerini sunmuşlardır. (İçtüzük 59§1).

OLAYLAR

I. DAVAYA ESAS TEŞKİL EDEN OLAYLAR

A. Başvuranların yakalanarak gözaltına alınmaları

9. Başvuranlar 1969 ve 1964 doğumlu olup Şanlıurfa'da yaşamaktadırlar.

10. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesine bağlı polisler yasadışı PKK örgütüne üye oldukları şüphesiyle başvuranları yakalayarak, sırasıyla 28 ve 29 Nisan 1995 tarihlerinde göz altına almışlardır. Başvuranların her ikisi de Emniyet Müdürlüğü Binasına götürülürken dayak yediklerini ve aşağılandıklarını iddia etmektedirler.

11. 29 Nisan 1995 tarihinde İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) savcısı başvuranların gözaltı sürelerinin 9 Mayıs 1995 tarihine kadar uzatılmasını emretmiştir.

12. Başvuranlar, Emniyet Müdürlüğündeki sorgulamaları esnasında gözlerinin bağlandığını ve tanımadıkları kişiler hakkında bilgi vermeye zorlandıklarını, çeşitli kötü muamele türlerine maruz kaldıklarını, dövüldüklerini, bileklerinden yüksek bir yere bağlandıklarını ölümle tehdit edildiklerini ve elektrik şoku verildiğini iddia etmektedirler.

13. Başvuranlar, 2 Mayıs 1995 tarihinde PKK'daki faaliyetleri ve diğer PKK üyeleriyle bağlantıları hakkındaki ifadeleri imzalamak zorunda bırakıldıklarını ileri sürmüşlerdir.

14. 5 Mayıs 1995 tarihinde başvuranlarla birlikte başka on dört kişi daha İstanbul Adli Tıp Enstitüsünün muayenesinden geçirilmişlerdir. Enstitü doktorunun hazırladığı rapora göre başvuranların vücutlarında herhangi bir darp, cebir ya da şiddet izine rastlanmamakla birlikte, muayeneden geçirilen diğer şahıslardan ikisinde bazı darp izleri tespit edilmiştir.

15. 22 Mayıs 1995 tarihinde birinci başvuran, cezaevinde ikinci bir muayeneden geçirilmiştir. Cezaevi doktorunun raporuna göre başvuranın vücudunda çürükler ve sol ayağında ezikler bulunmaktadır. Başvuran daha sonra Fatih Adli Tıp Enstitüsüne sevk edilmiş ve burada da muayene edilmiştir. 20 Haziran 1996 tarihinde başvurana iki gün iş göremezlik raporu verilmiştir.

16. 18 Mayıs 1995 tarihinde cezaevi doktoru ikinci başvuranı da muayene etmiştir. Cezaevi doktorunun hazırladığı rapora göre, cinsel organda sıyrıklar, göğüs kafesinde ağrı ve sol ayak altında çürüklere rastlanmıştır. Raporda ayrıca başvuranın çığnerken ve omuzlarını oynatırken ağrı hissettiğine de dikkat çekilmiştir.

B. Başvurana Karşı Yürütülen Ceza Kovuşturması

17. 5 Mayıs 1995 tarihinde başvuranlar İstanbul DGM savcısının önüne çıkarılmıştır. Yapılan sorgulamada başvuranlar polise verdikleri ifadeleri ve kendilerine yönelik suçlamaları reddetmişlerdir.

18. 6 Mayıs 1995 tarihinde DGM'ye çıkartılan başvuranlar, savcı tarafından alınan ifadeleri reddetmişlerdir. Mahkeme, başvuranlara yönelik suçlamaların niteliğini ve önündeki mevcut kanıtları göz önünde bulundurarak başvuranların tutukluluk hallerinin devamına karar vermiştir.

19. 22 Haziran 1995 tarihinde İstanbul DGM savcısı başvuranlara karşı ceza kovuşturması başlatmış ve kendilerini, Devletin bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik eylemlerde bulunmakla suçlamıştır.

C. Polislerle Karşı Yürütülen Ceza Kovuşturması

20. 1 Haziran 1995 tarihinde başvuranlar Fatih Cumhuriyet Savcılığına, gözaltındayken çeşitli kötü muamele türlerine maruz kaldıklarına ilişkin şikayette bulunmuşlardır.

21. 19 ve 21 Eylül 1995 tarihli kararlarla Fatih Cumhuriyet Savcısı, kanıt yetersizliği nedeniyle kötü muamele iddialarının muhatabı olan polislerle karşı ceza kovuşturması başlatılması istemini reddetmiştir.

22. 13 Aralık 1995 tarihinde başvurular Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesinde savcının bu kararını temyiz etmişlerdir.

23. 14 Aralık 1995 tarihinde Ağır Ceza Mahkemesi, ikinci başvuranın temyiz istemini yine kanıt yetersizliği gerekçesiyle reddetmiş; ancak birinci başvuranın temyiz başvurusunu kabul etmiştir.

24. 8 Haziran 1998 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı, İstanbul Emniyet Müdürlüğüne bağlı iki polis memurunu, birinci başvurana kötü muamelede bulunmakla suçlayan iddianamesini İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine sunmuştur.

25. 27 Ekim 1999 tarihinde İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, sanıkları mahkum etmeye yetecek yeterli ve inandırıcı kanıtların bulunmadığı gerekçesiyle iki polis memurunun beraatına karar vermiştir. Ağır Ceza Mahkemesi, kendisine işkence yapılırken gözlerinin bağlı olduğunu öne süren davacının, polis memurlarını teşhis etmesinin imkansız olduğuna dikkat çekmiş; ayrıca , İstanbul Adli Tıp Enstitüsünün raporunda davacının vücudunda herhangi bir darp ve şiddet izine rastlanmadığına ilişkin bulguyu da göz önünde bulundurmıştır. Bunun dışında, Ağır Ceza Mahkemesi, Fatih Adli Tıp Enstitüsünün, iddia konusu olaydan 15 gün sonra muayene raporu hazırladığına ve sanığın tüm iddiaları reddettiğine de dikkat çekmiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

26. Türk Ceza Kanunu (TCK), bir bireyin işkence ya da kötü muameleyle maruz kalmasını cezai bir suç olarak kabul etmiştir (sırasıyla m.243 ve 245).

HUKUK

1. SÖZLEŞMENİN 3. MADDESİNİN İHLALİ İDDİASI

27. Başvuranlar, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali anlamına gelen çeşitli kötü muamele türlerine maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir. 3. madde şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

28. Başvuranlar uğradıkları mağduriyetin işkenceye tekabül ettiğini iddia etmişlerdir. Bu bağlamda, birinci başvuran İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün terörle mücadele şubesinde 6 gün boyunca göz altında tutulurken boğazının sıkıldığını, dövüldüğünü tekmelendiğini, kollarından yüksek bir yere asıldığını, gözaltında kaybolanlarla aynı kaderi paylaşacağını söyleyen polis memurları tarafından tehdit edildiğini öne sürmüştür. İkinci başvuran yedi günlük göz altı süresi boyunca gözlerinin bağlandığını, kafasına, midesine, karnına sert bir biçimde vurulduğunu, kollarından asıldığını ve teslislerinin sıkıldığını ileri sürmüştür. Ayrıca adı geçen, cinsel organlarına ve parmak uçlarına elektrik veren polisler tarafından, elektrik akımının vücutta dolaşması için bir sandalyeye oturtulduğunu da öne sürmüştür. Ayrıca, hücresinde aşırı yüksek sesli müzik dinlemek zorunda bırakıldığını da iddia etmiştir. Her iki başvuran da cezaevi doktorunun hazırladığı, çürüklere ve incinmelere işaret eden rapora atıfta bulunmuşlardır. İlk muayene raporu ile sonraki raporlar arasındaki çelişkiler hususunda başvuranlar İstanbul Adli Tıp Enstitüsü'nde yapılan 5 Mayıs 1995 tarihindeki muayeneden sonra gözaltında bir gün daha geçirdiklerine ve polis nezaretinden, cezaevine 6 Mayıs 1995 tarihinde geçtiklerine dikkat çekmişlerdir (bkz üstte 18. paragraf).

29. Hükümet, başvuranların iddialarının dayanaksız olduğunu ve başvuranların öne sürdükleri işkence iddialarını destekleyecek somut kanıtlar gösteremediklerini belirtmiştir. Hükümet, başvuranların vücutlarında herhangi bir darp izine rastlanmadığına ilişkin olarak İstanbul Adli Tıp Enstitüsü'nün hazırladığı rapora dikkat çekmiştir. Hükümet'e göre, Cezaevi doktoru tarafından tespit edilen çürükler, yetkililerin sorumluluk taşımadığı başka durumlardan kaynaklanmış olmalıdır. Bu bağlamda, Hükümet, başvuranların birinci muayeneden sırasıyla 16 ve 30 gün sonra ikinci bir muayeneden geçirildiğine dikkat çekmiştir. Bu süre, başvuranların diğer PKK'lılarla birlikte Bayrampaşa E-tipi cezaevinde geçirdikleri süreye tekabül etmektedir. Hükümet'e göre, bu iddialar güvenlik güçlerinin teröre karşı verdikleri mücadeledeki şevklerini kırma amacı taşımaktadır.

30. Mahkeme, sağlık durumu iyi bir şekilde gözaltına alınan bir bireyin serbest bırakıldığında çeşitli darp ve cebir izleri taşıması durumunda, Devletin bu izlerin nedenine ilişkin makul bir açıklama getirmek ve mağdurların iddialarını -hele bir de bu iddialar tıbbi raporlarla desteklenmişse- çürüten kanıtlar ileri sürmek yükümü taşıdığını tekrarlar (bkz. Selmouni-Fransa [GC], no.25803/94, § 87, ECHR 1999-V; 18 Aralık 1996 tarihli Aksoy-Türkiye kararı, Reports of Judgments and Decisions 1996-VI, s. 2278, § 62; 27 Ağustos 1992 tarihli Tomasi-Fransa kararı, Series A no. 241-A, ss.40-41, §§ 108-111; ve 4 Aralık 1995 tarihli Ribitsch-Avusturya kararı, Series A no. 336, s.26, § 34).

31. Mahkeme kanıtları değerlendirirken genellikle 'makul şüphenin ötesi' kanıt standardını uygulamaktadır (bkz. 18 Ocak 1978 tarihli İrlanda-Birleşik Krallık kararı, Series A no. 25, ss.64-65, § 161). Bu tür bir kanıtlama yeterince güçlü, açık, belirgin ve uyumlu emareler toplamından veya çürütülmemiş karinelerden oluşmalıdır. Söz konusu olaylar, gözaltında tutulan şahısların durumunda olduğu gibi bütünüyle ya da büyük ölçüde yetkililerin münhasır bilgisi dahilinde cereyan ediyorsa, gözaltında meydana gelen incinmelere güçlü karineler ortaya çıkacaktır. Bu durumda kanıt yükü, tatminkar ve inandırıcı bir açıklama getirmek zorunda olan yetkililer üzerindedir (bkz. Salman-Türkiye [GC], no. 21986/93, § 100, ECHR 2000-VII).

32. Bu davada Mahkeme başvuranların gözaltına alınırken tıbbi muayeneden geçirilmediklerine ve yetkililerin, başvuranlar tarafından seçilen bir avukat ya da doktorun başvuranların gözaltında tutuldukları yere girmesine izin vermediklerine dikkat çeker. Başvuranlar, Emniyet Müdürlüğünden cezaevine sevk edildikten sonra, birbiriyle çelişken raporların verildiği üç farklı muayeneden geçirilirler. Başvuranların, ilk muayeneden sonra Emniyet Müdürlüğünde bir gün daha geçirdikleri yönündeki iddialarını ve Hükümet tarafından bu tutarsızlıklara ilişkin makul bir açıklama getirilememesini göz önünde bulunduran Mahkeme, yaptığı değerlendirmede, başvuranların vücudunda herhangi bir darp ., izine rastlanmadığını belirten ilk muayene raporuna herhangi bir ağırlık vermemektedir. Bu bağlamda Mahkeme, birinci başvuranın vücudundaki çürüklere ve morluklarla ikinci başvuranın vücudundaki kızartı ve morluklara ilişkin makul bir açıklama getirilemediğine dikkat çeker (bkz. Üstte 15 ve 16. paragraf). Ayrıca Hükümet, başvuranların vücutlarında rastlanan şiddet emarelerinin yakalanmalarından önce meydana gelmiş olabileceğini de ileri sürmemiştir.

33. Mahkeme, bir Devlet'in, zaten zayıf bir durumda bulunan gözaltındaki bir kişiden sorumlu olduğunu ve yetkililerin bu tür bir kişiyi koruma yükümü altında bulunduklarını tekrarlar. Yetkililerin, gözaltında tutulan şahısların vücutlarında meydana gelen incinmelere ilişkin makul bir açıklamada bulunma yükümlülüğünü göz önünde bulunduran Mahkeme kötü muamelede bulunmakla suçlanan polislerin beraat etmesinin o Devleti Sözleşme sorumluluğundan kurtarmaya yetmeyeceğini düşünmektedir (bkz. Esen-Türkiye, no. 29484/95, § 28; Yaz- Türkiye, no. 29485/95, § 30; ve Ayşe Tepe-Türkiye, No. 29422/95, 22 Temmuz 2003).

34. Üstte bahsedilenlerin ışığında ve Hükümetin makul bir açıklama getirememesi karşısında Mahkeme, cezaevi doktorunun raporundaki semptomların Hükümetin sorumluluğunda olan bir muamele sonucunda meydana geldiğini düşünmektedir.

Dolayısıyla Sözleşmenin 3. maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

35. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Zarar

36. Başvuranların her biri maddi tazminat tutarı olarak 42,240 Fransız Frangı (FRF) (6,440 Euro) ve manevi tazminat tutarı olarak da 550,000 FRF (83,847 EUR) talepte bulunmuştur.

37. Hükümet başvuruların, iddialarını destekleyecek kanıtlar gösteremediklerini öne sürmektedir. Hükümete göre başvuruların talep ettikleri miktarlar abartılıdır ve sebepsiz zenginleşmeye yol açıcı niteliktedir.

38. Mahkeme, başvuranın maddi zarara uğradığı iddiasını kanıtlayamadığına dikkat çeker; dolayısıyla bu başlık altındaki talebi değerlendirmeye almamıştır. Fakat her iki başvuran da, Mahkeme'nin salt Sözleşme ihlali olduğu yönündeki kararıyla telafi edilemeyecek sıkıntılar çekmişlerdir. Bu davadaki ihlalin niteliğini göz önünde bulunduran Mahkeme manevi zarar tutarı olarak başvuruların her birine 12,000 Euro tazminat verilmesini kararlaştırmıştır.

B. Masraflar

39. Başvuranlar masraflar için 668,380 FRF (101,894 EUR) talep etmişlerdir.

40. Hükümet, başvuruların bu başlık altındaki taleplerinin abartılı ve dayanaksız olduğunu öne sürmüştür.

41. Mahkeme başvuranların yaptıkları masrafların büyük bölümünü kanıtlayamadıklarını düşünmektedir. Hakkaniyet temelinde karar veren Mahkeme, başvuranlara müştereken toplam 2,500 Euro verilmesine hükmetmiştir.

C. Temürrüt Faizi

42. Mahkeme, Avrupa Merkez Bankasının marjinal kredi faizinin üç puan fazlasının temerrüt faizi olarak uygulanmasının uygun olacağını düşünmektedir.

BU SEBEPLERLE MAHKEME

1. Sözleşmenin 3. maddesinin ihlal edildiğine;

2. (a) Davalı Devlet'in kararın Sözleşmenin 44/2 hükmü uyarınca kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Türk Lirasına çevrilmek suretiyle aşağıdaki miktarları başvuranlara ödemesine;

(i) başvuranların her birine manevi tazminat tutan olarak 12,000 (onikibin) Euro;

(ii) yargılama masraftan için başvuranlara müştereken 2,500 (ikibinbeşyüz) Euro;

(iii) üstteki miktarlara yüklenebilecek her türlü vergi;

(b) üstte bahsedilen üç aylık sürenin dolmasından ödeme tarihine kadar geçen süre için, Avrupa Merkez Bankasının marjinal kredi faizinin üç puan fazlasına eşit oranda temerrüt faizi uygulanmasına;

3. Başvuranların diğer adil tatmin iddialarının reddine karar vermiştir.

İngilizce verilen işbu karar, 8 Ocak 2004 tarihinde içtüzüğün 77/2 ve 77/3 hükümleri uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Vincent Berger

Georg Ress

Sekreter

Başkan